DOUĂ CAZURI DE VARIAȚIE SEMANTICĂ FRAZEOLOGICĂ: *DE POVESTE* ȘI *VORBE GRELE*

TWO CASES OF PHRASEOLOGICAL VARIATION:
DE POVESTE AND *VORBE GRELE*

(Abstract)

The article presents the evolution of two Romanian phraseological units (*de poveste* and *vorbe grele*) approached from a double perspective: sinchronically and diachronically. A focus is placed on the inventory of the main semantic values of these units in present Romanian illustrated with numerous examples from journalistic contexts. The analysis emphasized a cyclic semantic evolution of the cited units that may accept in use polar meanings either for a short period of time or at a distance of one or two centuries.

Cuvinte-cheie: unităţi frazeologice, evoluţie semantică, dinamică lexicală
Key-words: phraseological units, semantic evolution, lexical dynamics

Introducere

Dinamismul fără precedent pe care l-a cunoscut compartimentul lexical al românei în ultimele două decenii se regăseşte şi la nivelul îmbinărilor de cuvinte considerate stabile până nu demult. Unităţile frazeologice îşi modifică relativ greu semantismul sau structura, schimbările majore fiind legate de uz sau de preferinţa vorbitorilor pentru o anumită unitate frazeologică, care determină şi intrarea unora dintre ele în desuetudine. Din perspectivă sincronică, se pot identifica puţine exemple de unităţi frazeologice care cunosc variante sau modificări semantice, utilizate alternativ de către diverse categorii de vorbitori. În prezent, se constată o migrare între diverse registre stilistice, cu modificări

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

succesive de sens, pe intervale foarte scurte de timp, la unităţi frazeologice cu oarecare vechime în limba română. Două astfel de unităţi frazeologice (***de poveste*** şi ***vorbe grele***) constituie obiectul analizei care urmează.

Fenomenul variaţiei frazeologice

În general, unităţile frazeologice se caracterizează, în sincronie, prin fixitatea formei şi a semnificaţiei, după cum menţionam şi în deschiderea articolului, variaţiile de uz fiind foarte rar acceptate. Din perspectivă diacronică însă, variaţia frazeologică vizează atât structura, cât şi conţinutul, pentru că unitatea frazeologică este unanim acceptată ca model dinamic, deschis (Greciano 1983 apud Groza 2005: 52). Intervenţiile mai mult sau mai puţin intenţionate ale vorbitorilor produc, pentru unele unităţi frazeologice, o serie de variante, în ciuda caracterului stabil al acestora, variante datorate împrumuturilor sau calcurilor frazeologice, dar şi analogiilor, contaminaţiei sau etimologiei populare (Groza 2005: 52). Apar astfel modificări explicate prin lipsa de cultură generală sau lingvistică, prin care unităţile frazeologice se degradează, se deformează. Intervenţiile presupun modificări ale formei gramaticale, schimbări ale raporturilor sintactice dintre cuvintele unei unităţi frazeologice, schimbări de topică a componentelor etc. (Uritescu 2005: 15). În acelaşi timp, se consideră că unităţile frazeologice sunt un spaţiu privilegiat al dinamicii limbii, în care se manifestă tensiunea dintre o relativă libertate şi limitele fixate de obişnuinţele uzului, limbajul de zi cu zi oscilând între clişeu şi inovaţie (Zafiu 2009: 5).

Un inventar al celor mai frecvente cazuri de modificări frazeologice a realizat Dorin N. Uritescu (2009), care înregistrează drept principale tipuri contaminările, substituţiile, adaosurile, abrevierile, confuziile involuntare, inovaţiile cu scop ludic şi expresiv etc., multe dintre acestea efemere, dacă privim retroactiv înspre materialul jurnalistic al anilor ’90, din care au fost excerptate exemplele. Modificările de ordin semantic identificate de autor sunt determinate de următoarele procedee:

– substituirea unor cuvinte cu altele cu aceeaşi valoare gramaticală, dar cu sens diferit:
„l-au trecut prin foc şi fisc” vs. *l-au trecut prin foc şi sabie*
– introducerea unor sensuri suplimentare:
„fără să mişte un deget de la picior” vs. *fără să mişte un deget*
– încrucişarea frazeologică:
„i-au mers ca pe strună” < *a merge ca pe roate* + *a merge strună*
– reproducerea parţială a unităţii frazeologice:
„să ne întoarcem la oi” vs. *să ne întoarcem la oile noastre.*

Autorul consideră că modificările aduse unităţilor frazeologice sunt gratuite şi contraproductive şi le amendează ca „greşeli de exprimare”, într-o ediţie

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

anterioară a lucrării citate (Uritescu 1999). Cu toate acestea, rolul factorilor lingvistici propriu-zişi este destul de redus, un aport important în această dinamică avându-l factorii extralingvistici, „módele lexicale”:

> „Vorbitorii copiază, adeseori inconştient, un model lingvistic, care li se impune prin factori, în majoritate, extralingvistici. Ei adoptă din vorbirea conlocutorilor ceea ce-i frapează prin noutate şi repetă, uneori fără discernământ, construcţiile care le-au provocat o impresie favorabilă. Pe de altă parte, vorbitorii sunt grăbiţi aproape totdeauna şi de aceea au nevoie de mijloace rapide de exprimare” (Șuteu 1959: 55).

În acelaşi timp, are loc şi fenomenul actualizării unităţilor frazeologice, sub aspectul expresiei sau al conţinutului, apărut din intenţia de a crea o formulare mult mai expresivă, mai actuală decât a modelului frazeologic iniţial (Groza 2005: 85). Situaţiile de variaţie semantică a unităţilor frazeologice sunt determinate de ignorarea voită a semnificaţiei globale figurate a unităţii frazeologice, reinterpretarea pornind adeseori de la un singur termen al unităţii (*ibid.* 88) şi conducând la modificări de „polaritate” a unităţilor frazeologice: unităţi cu sens pozitiv sau formă afirmativă generând construcţii asemănătoare, dar cu sensuri opuse, şi invers (*ibid.* 99).

De la semnificaţie „negativă” la semnificaţie „pozitivă”: ***de poveste***

În ultimul timp, în limbajul presei, apar frecvent construcţii sintactice echivalente cu superlativul formate cu *de colecţie*, *de senzaţie*, *de poveste,* în legătură cu subiecte dintre cele mai diverse, începând cu ştiri mondene, evenimente sportive, dar şi descoperiri ştiinţifice sau subiecte politice: *perdele* ***de colecţie*** (www.perdeledecolectie.ro), *spectacole* ***de colecţie*** (www. teatrultandarica.ro), *transfer* ***de senzaţie*** (cluj.tvr.ro), *scor* ***de senzaţie*** (www. cotidianul.ro), *descoperire* ***de senzaţie*** (stirileprotv.ro), *doamne* ***de poveste*** (www. acasatv.ro), *oameni* ***de poveste*** (stiri.telem.ro/emisiuni/oameni-de-poveste).

Potrivit DUL, sintagma ***de poveste*** provine din ***a ajunge (a se face, a rămâne) de poveste***: „a deveni cunoscut, renumit printr-o păţanie, printr-un fapt condamnabil”: *am ajuns de poveste în ţară* (Pann). MDA consemnează existenţa unei locuţiuni adjectivale: ***de poveste***, considerată învechită, cu sensul „care serveşte ca mărturie că aşa s-au petrecut faptele”, iar pentru registrul popular şi familiar, unitatea frazeologică ***a ajunge (***sau ***a fi, a se face, a rămâne) de poveste***, cu sensul „a deveni cunoscut, renumit, vestit mai ales prin fapte reprobabile”. DLR înregistrează trei situaţii:

> a. locuţiunea adjectivală ***de poveste***, cu sensul „care serveşte de mărturie că aşa s-au petrecut faptele”, ca în contextele de mai jos:

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

(1) „Cealaltă oaste leşească, toată au căzut în robie la tătari, şi mai mulţă s-au înecat în Prut, cât de abia de au scăpat cineva **de poveste**”. (Miron Costin)

(2) „A doua zi nu s-au văzut pre acolo turc **de poveste**”. (Muste)

b. pentru registrul popular, familiar, unităţile frazeologice ***a ajunge/a se face/a rămâne*** etc. ***de poveste*** şi ***a fi întru poveste***, ultima considerată ieşită din uz, cu sensul „a ajunge cunoscut, renumit, vestit (mai ales prin fapte reprobabile); a i se duce pomina; a se face de râs”:

(3) „Nu era să se facă **de poveste** amândoi ca să-i râză”. (Pann)

(4) „Ai să ajungi **de poveste** cu nervii ăştia ai tăi”. (Camil Petrescu)

c. unitatea frazeologică ***a fi de poveste şi de veste***, cu sensul „a fi demn de povestit, de a deveni renumit”:

(5) „Ce poate fi **de poveaste** ca aceasta şi **de veaste**?” (Dosoftei)

Pentru perioada cuprinsă între secolul al XVII-lea şi secolul al XIX-lea, evoluţia sensurilor oscilează între *renume* (Dosoftei), *mărturie* (Miron Costin), *pomină* (Pann), deci între un semantism „pozitiv” şi unul „negativ”. Toate cele trei situaţii se revendică de la nucleul semantic al substantivului ***poveste***: „creaţie în proză cu întâmplări şi personaje fabuloase”, extins în direcţia unor fapte, evenimente ieşite din comun, neobişnuite, contrare realităţii cotidiene.

În contexte din secolul al XIX-lea, cuvântul ***poveste*** a fost utilizat frecvent ca termen într-o comparaţie (DLR, s.v. *poveste*), pentru ideea de superlativ absolut, mai ales în textele eminesciene:

(6) „A fost odată **ca-n poveşti** ... O prea frumoasă fată.” (Eminescu)

(7) „A călătorit deci toată ziua străbătând o ţară **ca din poveste.**” (Convorbiri literare)

Situaţia diferă oarecum de cea din româna actuală, semantismul unităţii tinzând spre eliminarea „polarizării” iniţiale, prin dobândirea unei semnificaţii preponderent „pozitive”, cu observaţia că nu s-au putut înregistra contexte pentru primul sens, ieşit azi din uz. Înţelegerea şi decodarea unităţii frazeologice este mai curând literală, ca în majoritatea contextelor reproduse mai jos. Variaţia de semnificaţie oscilează de această dată între doi poli: „care ţine de poveste, care aparţine universului poveştilor, al fabulosului” şi „faimos, celebru”, adică între ficţiune şi realitate. Principalele semnificaţii identificate pe internet au fost următoarele:

- ***de poveste*** – „extraordinar, ieşit din comun”

(8) „În luna în care ACASĂ împlineşte 14 ani, emisiunea „Doamne **de poveste**” revine, din 12 februarie, în fiecare duminică, de la 16.30, cu noi

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

portrete impresionante ale unor femei în faţa cărora poţi spune oricând, „jos pălăria”. (http://www.acasatv.ro/emisiuni/doamne-de-poveste-un-sezon-cu-istorii-de-viata-impresionante-si-reconstituiri-cu-valoare-document.html)

(9) „Pe lângă portretele celor două femei de aur din istoria României în noul sezon emisiunea „Doamne **de poveste**” va prilejui şi întâlnirea cu femei contemporane care au reuşit în domenii dintre cele mai variate: sport, afaceri sau muzică.” (*ibid.*).

- ***de poveste*** – „foarte bun”

(10) *„*Aşa încât, *Bunicuţa* va scoate din cămara ei minunată, ultimele borcănele cu Dulceaţa **de „Poveste”**… şi pentru că au rămas doar câteva din fiecare, coşuletul s-a umplut de îndată ! Rafturile sunt goale acum, dar aşteaptă cuminţi „minunăţiile” delicioase din primăvara ce va veni… Ca urmare, grăbiţi-vă! pentru că stocul e limitat.” (http://bunatatidepoveste.blogspot.com/)

- ***de poveste*** – „ca în poveşti, minunat, fabulos, miraculos”:

(11) „**Crăciun** de poveste…! Se spune că în noaptea magică a Crăciunului, dorinţele noastre prind aripi. Mă întreb, ce chimie specială există în acea noapte, astfel încât visele noastre să devină realitate? E magie, credinţă sau liber arbitru? (...). Fie ca aceast Crăciun să fie, pentru tine şi cei dragi ţie, **de poveste**…! „(http://terapiasufletului.wordpress.com)

- ***de poveste*** – „file de poveste”:

(12) „Praga, file **de poveste**” (http://travel.descopera.ro)

- ***de poveste*** – „faimos”:

(13) *„*România **de poveste**: Un român vrea să ajungă la capătul Siberiei pe motocicletă. Vă este frig? Vi se pare mare zăpada? Ei bine, în aceste zile, un român se grăbeşte să mai prindă iarna siberiană. Şi nu oricum, ci pe motocicletă! Iar de la Irkuţk, până la Magadan, peste 5.000 de kilometri, pe motocicletă. Este un drum supranumit „al oaselor”, deoarece, în terasamentul său, au fost îngropaţi numeroşi deportaţi de pe vremea lui Stalin. Printre ei şi mulţi români. Un nou reportaj marca România TV.” (http://www.rtv.net)

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

(14) „Cartea Monicăi Pillat: Ioana Celibidache, o mătuşă **de poveste**. Emoţionate, bucuroase că în sfârşit se întâlniseră, nepoata şi mătuşa, acum octogenară, au stat de vorbă faţă-n faţă, în locuinţa pariziană a Ioanei Celibidache, şi pe Internet. Incitată de Monica Pillat, mătuşa regăsită şi-a povestit existenţa aventuroasă. Şi-a deschis, cum mărturiseşte chiar ea, sufletul încuiat cu trei lacăte. „Ioana e viaţa, în fiecare moment e alta“, spunea Sergiu Celibidache. Înseamnă că Monica Pillat a reuşit imposibilul: să surprindă şi să fixeze în aceste pagini portretul exuberantei, jucăuşei, neconvenţionalei sale mătuşi. (http://www.humanitas.ro)

➢ *de poveste* – „demn de a fi povestit, de a fi transmis generaţiilor următoare”:

(15) „Viaţa **de poveste** a Monseniorului Vladimir Ghika” (http://www.antena3.ro)

În intervenţiile comentatorilor sportivi, unitatea frazeologică a devenit clişeu sau modă lexicală utilizată în desemnarea realităţilor prozaice ale întrecerilor sportive, cum ar fi înscrierea golurilor în meciurile de fotbal, semnificaţia unităţii oscilând aici între „extraordinar, ieşit din comun” şi „demn de a fi relatat sau arătat mai departe”:

(16) „Golul **de poveste** al lui Adrian Popa. (...) Băiatul ăsta abia introdus în teren în repriza a doua a meciului cu **Rapid**, una dintre pretendentele la titlu, a marcat un gol fabulos, după o cursă de peste 60 de metri, încheiată cu o „scăriţă” în poarta nefericitului **Dănuţ Coman**, goalkeaperul rapidist.” (http://www.paginadesport.info)

(17) „Gol **de poveste** în campionatul Boliviei. Reuşita fotbalistului Erlan Mealla ar putea fi, cu uşurinţă, desemnată golul sezonului în prima ligă de fotbal din Bolivia.” (http://www.ziare.com/fotbal/)

Între tradiţie şi inovaţie: *vorbe grele*

În limba română, adjectivul şi adverbul ***greu*** au evoluat de la un înţeles material, fizic, înspre un înţeles abstract, intrând în opoziţie cu ***lesne*** sau ***uşor***. Potrivit DLR, acestea se folosesc pentru următoarea semnificaţie: „care pentru

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

om prezintă o greutate, o dificultate, care se poate face numai cu multă încordare de putere: anevoios, dificil":

(18) „La început se pare **greu**, dar te vei deprinde." (Negruzzi)
(19) „Problema este foarte **grea.**" (Maiorescu)
(20) „Aceasta este cea mai **grea** slujbă." (Ispirescu)

Unitatea frazeologică ***cuvinte grele*** se utilizează pentru „cuvinte aspre, ofensatoare", iar ***vorbe grele*** pentru „mustrare, insultă, injurie", ca în exemplele următoare reproduse după DLR:

(21) „De ce i-ai spus vorbe atât de **grele**?" (Camil Petrescu)
(22) „Ne-am spus vorbe **grele**." (Sadoveanu)
(23) „Vorbe **grele**, vorbe urâte.... Duceţi-vă-n noaptea care vă poartă." (Bacovia)

De altfel, aproape toate unităţile frazeologice în care apare adjectivul ***greu*** au o semnificaţie „negativă" desemnând realităţi care implică dificultate, disconfort fizic sau psihic, tensiune: ***a avea inima grea, a avea mâna grea, a avea cap greu, cu mare/ mult greu, din greu*** etc.

Îmbinările sintagmatice identificate pentru lexemul ***vorbe*** indică o serie de calificative distribuite oarecum inegal între o semnificaţie „pozitivă" – mai puţin numeroase – şi una „negativă", prin care se amendează în general abaterea de la vorbirea normală:

vorbe ***scârnave*** (Neagoe)
vorbe ***otrăvicioase*** (Antim)
vorbe ***neadevărate*** (Furnică)
vorbe ***necuviincioase*** (Iorga)
vorbe ***necinstite*** (Golescu)
vorbe ***urâte*** (Poteca)
vorbe ***prefăcute*** (Bălcescu)
vorbe ***amare*** (Polizu)
vorbe ***nebune*** (Negruzzi)
vorbe ***de minciună*** (Bolintineanu)
vorbe ***fără de obraz*** (Popa)
vorbe ***viclene*** (Barbu)
vorbe ***de clacă*** (Rebreanu)
vorbă ***rea*** / *vorbă* ***de rău*** (Zanne)
vorbă ***proastă*** (Budai-Deleanu)
etc.

vorbă ***prietenească*** (Caragiale)
vorbă ***frumoasă*** (Vlahuţă)
vorbă ***bună*** (Ispirescu)
vorbă ***de duh*** (Caragiale)
vorbe ***pe ales*** (Eminescu)
vorbe ***de dragoste*** (Arhiva)
vorbe ***de sănătate*** (Săm.)
vorbe ***mângâietoare*** (Anghel)
vorbe ***politicoase*** (Botez)
etc.

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

În acelaşi timp, româna deţine şi o unitate frazeologică destul de apropiată ca structură: ***cuvânt greu*** – care are semnificaţia „cuvânt decisiv", potrivit MDA (s.v. *greu*). Varianta cu plural are semnificaţie depreciativă: ***cuvinte grele*** fiind explicată de DLR prin cuvinte „aspre şi ofensatoare" (s.v. *greu*). O semnificaţie de tip peiorativ are unitatea frazeologică ***vorbe grele*** şi în contextele identificate de noi (exemplele 24 şi 25):

- vorbe grele – „injurii":

(24) „Primarul din Feldru **aruncă vorbe grele** către consilierii PD-L: Nemernicilor, să vă fie ruşine pentru ce aţi făcut!" (http://www.bistriteanul.ro/Primarul_din_Feldru)

(25) „Peter Imre, **vorbe grele** la adresa lui Dinu Patriciu: „Cel mai talentat şarlatan, mincinos, păcălici." (www.ghimpele.ro/2013/06)

(26) „Un scandal monstru s-a iscat între Oana Zăvoranu (39 de ani) şi Monica Gabor (25 de ani), la filmările emisiunii „Pact cu diavoliţa", difuzate de Kanal D în 2009. Iritată că a fost luată în braţe, în glumă, de un bărbat din platou, Monica a ameninţat-o pe Oana că o dă în judecată dacă difuzează imaginile, iar Zăvoranca a dat-o afară din platou, aruncându-i **vorbe grele**!" (www.wowbiz.ro/vorbe-grele)

Plecând de la titlul unei emisiuni de televiziune[1], unitatea frazeologică în discuţie a dezvoltat, în ultimii ani, o semnificaţie mai puţin peiorativă, iniţial prin intermediul unor jocuri de cuvinte care utilizau titlul acestei emisiuni:

- vorbe grele – „aspecte importante":

(27) „Emisiunea „Vorbe grele" este „altceva pe o piaţă media saturată de isterie". „Vorbe grele" nu a fost, nu este şi nu va fi niciodată o emisiune de tipul clasicei înşiruiri întrebare-răspuns, pentru simplul motiv că Victor Ciutacu participă activ la dezbatere, pentru că are părerile sale, pe care şi le susţine şi argumentează cum crede el de cuviinţă." (www.AntenaPlay.ro)

(28) „Maestrul Dorel Vişan spune „**Vorbe grele**": Artiştii pot lucra doar „îmbrăţişaţi" (www.antena3.ro/life-show/cultura/)

[1] „**Vorbe grele** este o emisiune TV, pe postul Antena 3 moderată de jurnalistul Victor Ciutacu. În emisiune, de obicei, se vorbeşte despre realităţile politice, economice şi sociale din România" (vezi http://ro.wikipedia.org/w/index.Vorbe_grele).

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

Este foarte puţin probabil ca realizatorii români de televiziune să fi dorit o emisiune de injurii şi ofense, mult mai probabilă este calchierea titlului unei emisiuni britanice de televiziune, pe care o difuzează BBC: ***hardtalk***. Structura din limba engleză se decodează cu ajutorul adjectivului ***hard*** „greu, dificil, problematic", folosit în legătură cu o informaţie sau un subiect de studiu pentru semnificaţia „concerned with precise facts that can be proved/ preocupat de fapte exacte ce pot fi probate" (Oxford Thesaurus, s.v. *hard*). După modelul ***hard problem*** („difficult, puzzling, perplexing, baffling, bewildering, problematic problem etc. / problemă dificilă, care încurcă, care te lasă perplex, care provoacă răsturnări, care nedumereşte, discutabilă"), realizatorii britanici au creat ***hardtalk***, unitate neconsemnată în dicţionarele explicative de limba engleză din acest moment, dar decodată cu ajutorul prezentării pe care o face canalul de televiziune BBC propriei emisiuni:

> „**Hardtalk** interviews the world's leading politicians, thinkers and cultural figures. In an in-depth, hard-hitting, half-hour discussion, Stephen Sackur talks to some of the most prominent people from around the world"/ Hardtalk realizează interviuri cu lideri politici ai lumii, cu gânditori şi cu personalităţi culturale. Într-o discuţie de o jumătate de oră, amănunţită, zdrobitoare, Stephen Sackur stă de vorbă cu cei mai importanţi oameni din lumea întreagă." (http://www.bbc.co.uk/programmes/n13xtmdc) .

Putem deduce de aici că ***hardtalk*** este o discuţie profundă, incisivă, bine documentată, pe un subiect de interes general. Cu această semnificaţie este preluată unitatea frazeologică ***vorbe grele*** ca titlu de emisiune românească şi de aici în diverse contexte, prin atenuarea semantismului iniţial (exemplul 29) şi, ulterior, prin modificare semantică, ca în titlul unei intervenţii de blog (exemplul 30):

(29) „După cum bine s-a observat, primarul Robu nu este un adevărat Victor Ponta. Nu ştie să mintă aşa frumos precum premierul în faţa celor de la Roşia Montană sau în dialoguri cu hipsterii din Piaţa Universităţii, aşa că omul s-a dus la negocieri **cu vorbe grele** după el. Aşa s-a ajuns la aprecierea că dascălii de la Colegiul Tehnic fac o mineriadă" (http://www.debanat.ro).

(30) ***VORBE GRELE***

„Dacă cele de mai jos ar fi fost spuse de un oarecare cleric aş fi zis că exagerează, dar dacă sunt scrise de ultimul mare prooroc al creştinătăţii

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

cum îl numeşte părintele Iustin Pârvu pe Sf. Nicolae Velimirovici al sârbilor, trebuie să luăm aminte. Este adevărat că noi trăim astăzi într-o civilizaţie şi o cultură modernă necreştină, dar se ridică problema culturilor tradiţionale. Cultura prin structura şi geneza ei are ceva idolesc în ea, dar întotdeauna am crezut că poate fi încreştinată, precum cultura tradiţională românească[2].” (Posted on May 31, 2011 by Emilia Corbu, http://webcache.googleusercontent.com/)

Se produce astfel o schimbare de polaritate a semnificaţiei, unitatea frazeologică funcţionând simultan, în româna actuală, cu semnificaţii diametral opuse: una mai veche, depreciativă, şi una foarte recentă, „pozitivă”. Structura intră foarte uşor în încrucişări frazeologice, familiar-ironice, ca în exemplele următoare, confirmând dinamismul semantic şi disponibilitatea pentru combinări sintagmatice:

(31) „Calea succesului: Metabolismul în **două vorbe (grele)**” (www.invingator.com)

(32) „Vorbe mari, **vorbe grele**” (www.drezina.wordpress.com/2012)

(33) „**Vorbe grele**, muzică uşoară” (www.dilemaveche.ro)

Concluzii

Deşi stabile ca formă, cele două unităţi frazeologice analizate probează, în diacronie, o mobilitate semantică mare, cu schimbări succesive de „polaritate” şi reveniri interesante la intervale mari de timp (un secol sau două, spre exemplu), demonstrând existenţa unui nucleu semantic latent, potenţial, uşor recognoscibil şi recuperabil pentru vorbitorii nativi, chiar dacă nu sunt familiarizaţi cu evoluţia istorică a lexicului. Prin calc, prin analogie sau contaminaţie cu alte unităţi frazeologice existente în limbă, unităţile frazeologice discutate ajung să dezvolte semnificaţii contrare la nivelul românei actuale, o parte dintre ele regăsindu-se anterior sub o altă formă, spre exemplu, o unitate frazeologică învechită ***a fi de veste şi de poveste*** „a deveni renumit; a fi demn de povestit” se regăseşte azi sub forma unui clişeu, a unei mode lexicale: ***de poveste****,* probabil că nu prin trunchiere sau simplificare, ci prin valorificarea semantică a unui lexem: ***poveste***. Semnificaţia peiorativă a unităţilor frazeologice **a ajunge/ a fi / a se face de poveste** „a rămâne cunoscut, renumit, vestit pentru o faptă reprobabilă, ieşită din comun” sau **a**

[2] După cum se poate observa, sub un titlu care anunţă o dispută este inserat un text „neutru” pe teme religioase.

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)

face pe cineva de poveste /de baftă etc. „a pune pe cineva într-o situaţie ridicolă, jenantă, ruşinoasă” este abandonată momentan în favoarea unei înţelegeri simplificate, literale pentru ***de poveste***, în timp ce, în cazul unităţii frazeologice ***vorbe grele***, funcţionarea simultană cu două „polarităţi” poate genera confuzie şi imprecizie în rândul interlocutorilor, deşi situaţia nu e de neacceptat, din moment ce româna a inclus în uz şi anterior unităţi frazeologice cu formă foarte apropiată şi „polaritate” diferită: *cuvânt greu* vs. *cuvinte/vorbe grele*. Transformările probează caracterul de sistem deschis al lexicului unui limbi, prin confirmarea unor procese semantice recurente: trecerea de la concret la abstract şi înapoi sau de la depreciativ la „neutru”.

SURSE

DEXI – *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Eugenia Dima coord., Chişinău, Arc-Gunivas, 2007.
DLR – *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 2010.
DUL – Lazăr Şăineanu: *Dicţionar universal al limbii române*, Iaşi, 1994-1996.
MDA – *Micul dicţionar academic*, Bucureşti, Academia Română – Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan- Al. Rosetti”, 2010.
Wikipedia – ro.wikipedia.org.

BIBLIOGRAFIE

Avram, Mioara, 1981: „Cultivarea limbii şi frazeologia”, *Limba română*, XXX, 1981, nr. 5, p. 561-564.
Groza, Liviu, 2005: *Dinamica unităţilor frazeologice în limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Uritescu, N. Dorin, 1999: *Greşeli de exprimare*, Bucureşti, Editura Steaua Procion.
Uritescu, N. Dorin, 2005: *Greşeli de exprimare* – vol. 1, Bucureşti, Editura Vox Cart.
Uritescu, N. Dorin, 2009: *Dinamica actuală a limbii române: forme şi sensuri greşite ale unor expresii şi locuţiuni consacrate*, Bucureşti, S.A.I.S.
Zafiu, Rodica, 2009: „ Cuvânt înainte” la *Dinamica actuală a limbii române: forme şi sensuri greşite ale unor expresii şi locuţiuni consacrate*, Bucureşti, S.A.I.S., p. 5-6.

Gabriela BIRIŞ
Universitatea din Bucureşti

BDD-V2851 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:04:26 UTC)